

Dnr Ju2023/02265
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER SOU 2023:60 – UTÖKADE MÖJLIGHETER ATT ANVÄNDA PREVENTIVA TÅNGSMEDEL 2

SAMMANFATTNING

- Civil Rights Defenders avstyrker förslagen om att införa utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel utanför en förundersökning. Avstyrkandet motiveras främst av utredningens bristande analys av förslagens nödvändighet och dess konsekvenser för enskildas integritet och privatliv samt avsaknaden av tillräckliga rättssäkerhetsgarantier för att säkerställa respekten för grundläggande fri- och rättigheter i ljuset av det paradigmskifte som pågår på tvångsmedelsanvändningens område.
- Om förslagen i utredningen ändå ska införas, föreslår Civil Rights Defenders ett antal åtgärder vidtas i syfte att stärka rättssäkerheten samt skyddet för individens integritet och rätt till privatliv, som att utreda möjligheten att införa en särskild nämnd för att pröva beslut om inhämtning i ett preventivt syfte samt tidsbegränsa alla utredningens förslag.

ALLMÄNA SYNPUNKTER

Civil Rights Defenders har analyserat utredningens förslag utifrån Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter. Inledningsvis vill Civil Right Defenders understryka att användandet av hemliga tvångsmedel innebär stora intrång i enskildas personliga integritet varför restriktivitet måste iaktas vid utredning av om hemliga tvångsmedel över huvud taget bör tillåtas mot personer som inte är misstänkta för brott.

Användandet av hemliga preventiva tvångsmedel kan fylla ett legitimt syfte inom ramen för de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att bekämpa allvarlig brottslighet. För att användningen ska vara förenlig med grundläggande fri- och rättigheter krävs dock att befogenheten regleras i en lagstiftning som är förutsägbar, rättssäker och absolut nödvändig. För att tillse att befogenheten inte missbrukas är det även av yttersta vikt att regleringen omgärdas av tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. För det fall att missbruk skulle förekomma måste också enskilda ha tillgång till effektiva rättsmedel för att få sina rättigheter tillgodosedda.

Civil Rights Defenders ser med oro på att regeringen de senaste åren presenterat flera förslag om utvidgning av de brottsbekämpande myndigheternas befogenhet på bekostnad av skyddet för den personliga integriteten, utan att utreda förslagets sammantagna konsekvens för enskildas fri- och rättigheter.¹ Därför uppmanar Civil Rights Defenders till att vid utvärderingen av den tidsbegränsade lagstiftningen på tvångsmedelsområdet ta ett helhetsgrepp och utreda lagstiftningens kumulerade effekt innan förslagen permanentas.

---

¹ Se bl.a. prop. 2022/23:126 och prop. 2019/20:64.

NÄRMARE OM UTREDNINGENS FÖRSLAG

3 RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Civil Rights Defenders välkomnar att utredningen har bedömt hur förslagen förhåller sig till Sveriges internationella åtaganden av mänskliga rättigheter. Civil Rights Defenders beklagar dock att två centrala rättsfall från Europadomstolen - Ekimdzhev och andra mot Bulgarien samt Centrum för Rättvisa mot Sverige - endast nämns en respektive två gånger i utredningen. Big Brother Watch mot Förenade Kungariket nämns inte alls. Alla fallen avgjordes av Europadomstolens stora kammare under 2021–2022.² Att Ekimdzhev och andra mot Bulgarien endast nämns en gång i utredningen är särskilt anmärkningsvärt eftersom målet uttryckligen rör användningen av preventiva tvångsmedel i brottsbekämpande syften. Vidare, även om Centrum för Rättvisa mot Sverige och Big Brother Watch mot Förenade Kungariket främst rör massövervakning inom underrättelseverksamhet måste resonemangen kring integritet och rättssäkerhetsgarantier anses vara relevanta även för en utredning om preventiva tvångsmedel. Det är beklagligt att utredningen inte närmare utrett avgörandenas innebörd för de föreslagna åtgärderna eftersom man därmed misslyckats med att tillmäta dem tillräcklig betydelse.

Genom avgörandena har Europadomstolen utvecklat centrala principer kring övervakning och integritet, bland annat nödvändigheten av s.k. "end-to-end safeguards." Det innebär att vid användning av hemliga tvångsmedel ska det på nationell nivå finnas en bedömning vid varje stadie av åtgärden gällande nödvändighet och proportionalitet. Europakonventionen ställer således krav på att en oberoende granskning av användning av hemliga tvångsmedel ska ske vid dess början, när objektet och vidden av åtgärden definieras samt när åtgärden har avslutats. Civil Rights Defenders noterar att en sådan analys saknas i utredningen. I den fortsatta lagberedningen bör det därför tas ställning till om, och säkerställa att, tillräckliga säkerhetsgarantier finns tillgängliga avseende de aktuella förslagen om utökade möjligheter att använda hemliga preventiva tvångsmedel för att säkerställa att regleringen är förenlig med Europarätten.

5 ETT UTVIDGAT TILLÄMPNINGSOMRÅDE FÖR INHÄMTNINGSLAGEN GENOM UTÖKAD BROTTSKATALOG

- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att utvidga tillämpningsområdet för inhämtninglagen genom en utökad brottskatalog*

Civil Rights Defenders delar utredningens bedömning att staten har en skyldighet att bekämpa den organiserade brottsligheten och skydda medborgarna från brott. Att vidta åtgärder som inskränker enskildas rättigheter för att bekämpa brottslighet syftar således till ett legitimt ändamål. Behovet av åtgärden måste dock vara tillräckligt stort, och åtgärden måste vara effektiv för att uppnå ändamålet samt proportionerlig i förhållande till intrånget. I detta avseende har EU-domstolen i flera avgöranden förtydligat att inhämtning av trafik och lokaliseringssuppgifter är ett långtgående och synnerligen allvarligt ingrepp i enskildas grundläggande rättigheter.³ Att införa en reglering som utvidgar brottsbekämpande myndigheters befogenheter att använda tvångsmedlet inhämtning mot icke-brottsmisstänkta bör således inte ske lättvindigt. Åtgärden måste vara absolut nödvändig för att kunna rättfärdiga den inskränkning av rätten till privatliv som regleringen möjliggör.⁴

² Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom, no. 58170/13, 62322/14 och 24960/16; Centrum för Rättvisa v. Sweden, no. 35252/08; Ekimdzhev and Others v. Bulgaria, no. 70078/12.

³ Se Quadrature du Net-domen p. 117, Prokuratuur-domen p. 36 och Commissioner of An Garda Síochána p. 45

⁴ Se bland annat Klass and Others v. Germany, no. 5029/71 p. 48

Civil Rights Defenders instämmer i denna del i utredningens särskilda yttrande av Sargon De Basso, Sveriges advokatsamfund, vad gäller utredningens behovsbedömning. Civil Rights Defenders noterar att behovsbedömning till stor del är grundad på de brottsbekämpande myndigheternas behovsbeskrivningar. Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen och Tullverket har i tidigare utredningar också anfört ett behov av att utöka tillämpningsområdet för inhämtningslagen. Regeringen ansåg dock då att behovet inte varit så stort att det övervägt intresset av att skydda enskildas rätt till privatliv.⁵ Civil Rights Defenders anser inte att utredningen förmår presentera en tillfredsställande förklaring till varför behovet nu har förändrats på ett sätt som motiverar ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen.

Civil Rights Defenders har förståelse för svårigheterna med att bedöma tvångsmedels effektivitet. Som tidigare nämnt gäller dock att staten har ett ansvar att visa att den inskränkande åtgärden är effektiv i förhållande till sitt syfte. I Datalagringsutredningen framkom att tvångsmedlet inhämtning använts i ett begränsat antal fall och att användningen riktats mot ett begränsat antal personer. I de fall tvångsmedlet hade använts hade personlig information dock samlats in i relativt stor utsträckning vilket inneburit ett integritetsintrång inte bara för personen som beslutet avsåg utan också de personer som personen haft kontakt med.⁶ Eftersom relativt få personer omfattats av beslut om tvångsmedlet, men relativt många ändå lidit integritetsintrång, ifrågasätter Civil Rights Defenders nyttan med tvångsmedlet och vill uppmärksamma den stora risk för integritetsintrång som föreligger för tredje man. I synnerhet kan nyttan med tvångsmedlet i relation till den utökade brottskatalogen ifrågasättas, då Datalagringsutredningen fann att polisen och Tullverket använt inhämtning i ärenden som inte avser grovt narkotikabrott/narkotikasmuggling i endast fem fall.⁷

5.6 Det är proportionerligt att utvidga tillämpningsområdet

- *Civil Rights Defenders avstyrker utredningens förslag, och menar att det ej är proportionerligt att utvidga tillämpningsområdet till att omfatta även ekonomisk- och tillgreppsbrottslighet*

Civil Rights Defenders delar utredningens uppfattning om att brottskatalogen måste vara proportionerlig i förhållande till den inskränkning av individens integritet och privatliv som preventiva tvångsmedel innebär. Som påpekas i utredningen är intresset av att skyddas från ekonomisk eller tillgreppsbrottslighet inte lika stort som intresset att skydda individer mot allvarliga brott mot liv och hälsa.

Det följer av Prokurator-domen att det endast är förbyggande av grov brottslighet och allvarliga hot mot allmän säkerhet som kan motivera allvarliga ingrepp i grundläggande rättigheter. Lagrådet har konstaterat att uttrycket grov brottslighet i direktiv 2002/58 torde ha en unionsrättslig innebörd, vilket innebär att EU-rätten inte lämnar utrymme för avvikande nationella definitioner.⁸ Det finns idag ett pågående mål i EU-domstolen avseende tolkningen av begreppen "allvarlig eller grov brottslighet" i direktiv 2002/58.⁹ Civil Rights Defenders anser därför att detta avgörande bör inväntas innan ett förslag om utvidgning av inhämtningslagens brottskatalog presenteras, för att tillse att regleringen är förenlig med EU-rätten.

Med hänsyn till den långtgående integritetsinskränkning som förslaget innebär anser Civil Rights Defenders alltjämt att regleringen bör begränsas till att endast omfatta de allvarliga brotten mot liv och hälsa. Brottskatalogen bör därför begränsas till att endast avse mord.

---

⁵ Se prop. 2011/12:55 s. 85 f.

⁶ SOU 2015:31 s. 262 och 271 ff.

⁷ SOU 2015:31 s. 262.

⁸ Se Lagrådets yttrande till SOU 2022:52.

⁹ Se mål C-241/22.

5.8.2 Brottsligheten ska vara organiserad eller systematisk

Civil Rights Defenders instämmer i utredningens utgångspunkt att en utvidgning av inhämtningslagens tillämpningsområde bör vara begränsad eftersom åtgärden innebär risker för integritetsintrång. Utredningens förslag är att införa ett kvalifikationskrav med innebörden att det ska kunna antas att den brottsliga verksamheten utövas i organiserad eller systematisk form. Det innebär, enligt utredningen, att även systematisk brottslighet som utövas av "löst sammansatta kriminella nätverk", träffas av regleringen.

Det följer av Europakonventionen art. 8 att lagstiftningen som reglerar tvångsmedelsanvändningen måste vara förutsägbar. Förutsägbarhetskravet i denna kontext innebär att lagstiftningen måste vara så pass tydlig att medborgare kan få en uppfattning av under vilka omständigheter som de kan bli föremål för hemlig preventiv tvångsmedelsanvändning.¹⁰ Även om Civil Rights Defenders har förståelse för de svåra avgränsningar som aktualiseras i utredningen, anses likväl att utredningens förslag leder till en för omfattande och oförutsägbar reglering. Med hänsyn till den utökning av brottskatalogen som föreslås anser Civil Rights Defenders att kvalifikationskraven måste vara mer avgränsade och förutsägbara för att leva upp till Sveriges internationella åtaganden.

6 INHÄMTNING AV UPPGIFTER I REALTID OCH INHÄMTNING MED EGNA TEKNISKA HJÄLPMEDEL

- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att uppgifter ska få inhämtas i realtid enligt inhämtningslagen. Civil Rights Defenders avstyrker också förslaget att kommunikationsövervakningsuppgifter ska få läsas av eller tas upp i realtid vid hemlig dataavläsning.*

EU-domstolen har i La Quadrature du Net-domen angett att inhämtning av uppgifter i realtid innebär ett allvarligt integritetsintrång eftersom det möjliggör nästintill en fullständig övervakning av mobiltelefonanvändarna.¹¹ Civil Rights Defenders instämmer i utredningens slutsats att ett förslag om realtidshämtning måste kompletteras av tillräckliga avgränsningar, kvalifikationskrav och rättssäkerhetsgarantier. Civil Rights Defenders anser därför att det är anmärkningsvärt att utredningen inte genomfört en självständig bedömning av förslagets proportionalitet, utan hänvisar till den nyligen införda regleringen om möjligheten att i en förundersökning inhämta uppgifter om meddelanden i realtid vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Civil Rights Defenders ifrågasätter att möjligheten att inhämta uppgifter i realtid under en förundersökning och i preventivt syfte kan likställas utifrån ett integritetsperspektiv då skyddet för enskildas integritet torde väga tyngre i bedömningen av åtgärdens proportionalitet när inhämtning sker i preventivt syfte jämfört med efter att misstanke om brott har konstaterats.

För att tillse att lagförslaget är förenligt med grundläggande fri- och rättigheter måste utredas vilka konsekvenser förslaget kan få för enskildas integritet och privatliv och huruvida de konsekvenserna står i proportion till förslagets syfte.

7 BESLUTSORDNINGEN I INHÄMTNINGSLAGEN

- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att åklagare vid Åklagarmyndigheten fortsatt ska pröva frågor om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen*

EU-domstolen har i Prokuratuur-domen uttalat att Åklagarmyndigheten inte uppfyller kraven på en oberoende myndighet och därför inte bör pröva frågan om begäran om tillgång till lagrade trafik- och lokaliseringssuppgifter. Civil Rights Defenders instämmer inte i utredningens slutsats att de överväganden

¹⁰ Se bland annat The Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhev v. Bulgaria, no. 62540/00.

¹¹ La Quadrature du Net p. 117.

som görs gällande i Prokurator-domen endast kan tillämpas inom ramen för en förundersökning. I synnerhet i relation till den utvidgning av regleringen som föreslås genom den utökade brottskatalogen och möjligheten till realtidsinhämtning är det särskilt viktigt att garantera att beslutsordningen förblir oberoende.

Civil Rights Defenders beklagar i detta avseende att utredningen inte vidare utreder möjligheten att inrätta en särskild nämnd för att pröva frågor om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen, i synnerhet eftersom utredningen konstaterar att en sådan nämnd utan tvivel skulle uppfylla kraven på en oberoende myndighet.

8 INTEGRITETSSKYDD OCH RÄTTSSÄKERHETSGARANTIER I INHÄMTNINGSLAGEN

8.5 Användning av överskottsinformation

- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att den verkställande myndigheten ska få besluta att uppgifter som har kommit fram vid inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen får användas för ett annat ändamål än det som legat till grund för beslutet*

Enligt utredningens förslag kommer det vara möjligt för verkställande myndighet att besluta om att använda uppgifter som inhämtats enligt inhämtningslagen för ett annat ändamål än det som legat till grund för beslutet. Civil Rights Defenders delar utredningens uppfattning att användning av överskottsinformation från hemliga tvångsmedel måste regleras i lag. Regleringen måste också vara proportionerlig och nödvändig i ett demokratiskt samhälle.¹² I detta avseende noterar Civil Rights Defenders ett antal oroväckande brister i utredningens förslag.

Utredningen konstaterar att innan tillstånd till användning av överskottsinformation meddelas ska det göras en proportionalitetsbedömning. Civil Rights Defenders efterfrågar dock tydligare riktlinjer för hur proportionalitetsbedömningen ska göras vid beslut om användning av överskottsinformation enligt inhämtningslagen. I synnerhet i relation till att utredningen föreslår att verkställande myndighet bör fatta beslut om användning av överskottsinformation är behovet av tydligare riktlinjer från lagstiftaren i detta avseende än större. Utan tydliga riktlinjer riskerar bedömningarna i enskilda fall att brista i likvärdighet vilket kan leda till en rättsosäker användning av befogenheten.

Vidare ser Civil Rights Defenders med oro på formuleringen av "andra ändamål." Som har påpekats i tidigare utredningar¹³ saknas fortfarande en tydlig definition av vad detta innebär, vilket riskerar att leda till ett omfattande och alltför utvidgat tillämpningsområde för lagstiftningen. I förlängningen ser Civil Rights Defenders också att det breda tillämpningsområdet innebär en risk för att överskottsinformationen kan komma att användas i syften som inte i sig skulle anses proportionerligt och nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Civil Rights Defenders ifrågasätter vidare att verkställande myndighet ska få fatta beslut om användning av överskottsinformation. Med anledning av de bristande rättssäkerhetsgarantier som noterats ovan anses - i synnerhet i ärenden som rör beslut om att använda överskottsinformation för annat än brottsbekämpande ändamål - att beslut borde fattas av domstol, för att tillgodose en rättssäker handläggning av ärendena.

Slutligen noterar Civil Rights Defenders att de rättssäkerhetsgarantier som omgärdar förslaget främst avser regleringen i dataskydds- och sekretesslagstiftningen. Det kan ifrågasättas om denna lagstiftning utgör ett

¹² Amann mot Schweiz, no. 27798/95.

¹³ Se prop. 2022/23:126

tillräckligt skydd för enskildas integritet och privatliv, i synnerhet i relation till den uppluckring av sekretesslagstiftningen som pågår i parallella pågående utredningar.¹⁴ Civil Rights Defenders efterfrågar därför en utredning av hur rättssäkerhetsgarantierna för användning av överskottsinformation kan komma att påverkas av dessa lagförslag innan utredningens förslag tas vidare.

8.8 Regleringen om en utökad brottskatalog ska tidsbegränsas

- *Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget om att regleringen om en utökad brottskatalog i inhämtningslagen ska tidsbegränsas*
- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att förslaget om att uppgifter om meddelanden ska få inhämtas i realtid inte ska tidsbegränsas*

Civil Rights Defenders instämmer i utredningens bedömning att förslaget om den utökade brottskatalogen i inhämtningslagen bör tidsbegränsas. Civil Rights Defenders anser dock att även förslaget om möjligheten att inhämta uppgifter i realtid ska tidsbegränsas. Utredningen konstaterar att förslaget om inhämtning av meddelanden i realtid har en begränsad effekt på enskildas integritet, eftersom det i dagsläget är möjligt att inhämta lokaliseringssuppgifter med stöd av inhämtningslagen. Civil Rights Defenders instämmer inte i denna slutsats, bland annat med hänvisning till La Quadrature du Net-domen.¹⁵ Inhämtning av uppgifter i realtid utgör en väsentlig risk för enskildas personliga integritet, och måste därför utvärderas innan de kan permanenteras. I synnerhet i relation till den omfattande utvidgning av de brottsbekämpande myndigheternas befogenheter som redan införts och föreslås införas, krävs en sammantagen utvärdering av regleringens effekt på enskildas integritet och även dess inverkan på människors förtroende för staten och dess institutioner.

10 HEMLIG RUMSAVLYSSNING

- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att införa en möjlighet att använda hemlig rumsavlyssning i preventivlagen samt förslaget om att införa en möjlighet att använda hemlig dataavläsning avseende rumsavlyssningsuppgifter i preventivt syfte i lagen om hemlig dataavläsning*

Civil Rights Defenders delar utredningens uppfattning om att hemlig rumsavlyssning är en åtgärd som kan medföra en stor risk för integritetsintrång. Civil Rights Defenders instämmer även i det särskilda yttrandet av Sargon De Basso, Advokatsamfundet, som anför att den stora risken för intrång i enskildas personliga integritet utgör skäl för att inta en mycket restriktiv hållning till om det bör tillåtas mot personer som inte är misstänkta för brott.

Civil Rights Defenders är oroade över den bristande behovsutredning som gjorts i förhållande till även detta förslag. Återigen har utredningen utgått ifrån de brottsutredande myndigheternas egna behovsbeskrivningar och inte förmått på ett tillfredsställande sätt motivera på vilket sätt behovet idag är så annorlunda att regleringen kan rättfärdigas.¹⁶ Vidare är det anmärkningsvärt att utredningen finner ett behov av att införa åtgärden trots att Polismyndigheten och Tullverket inte kunnat beskriva situationer som inträffat i underrättelseverksamheten där det funnits behov av en möjlighet att få tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt preventivlagen. Eftersom behovet av åtgärden inte kan kartläggas och befintlig lagstiftning inte hunnit utvärderas rekommenderar Civil Rights Defenders att ytterligare utvidgningar i enlighet med utredningens förslag bör avvaktas i väntan på en erforderlig behovsanalys.

¹⁴ Se SOU 2023:69 "Ökat informationsflöde till Brottsbekämpningen", bl.a.

¹⁵ La Quadrature de Net p. 117.

¹⁶ Jämför exempelvis övervägandena i SOU 2012:44 s. 586 och prop. 2013/14:237 s. 101.

Civil Rights Defenders anser vidare att utredningen inte har belagt att nyttan med tvångsmedlet är sådan att det överväger de integritetsintrång som åtgärden innebär för den enskilde. Bland annat konstaterar utredningen att behovet av hemlig rumsavlyssning vanligtvis är mindre än andra tvångsmedel på det preventiva stadiet, då det sällan finns konkreta uppgifter om var viktiga möten ska ske i underrättelsestadiet. Vidare uppger de brottsbekämpande myndigheterna i utredningen att de förväntas använda preventiva tvångsmedel i ett begränsat antal ärenden årligen. Även detta medför att nyttan med åtgärden i relation till den omfattande risk för integritetsinskränkningar som uppstår kan ifrågasättas.

11 HUSRANNSAKAN, UNDERSÖKNING PÅ ANNAT STÄLLE OCH GENOMSÖKNING PÅ DISTANS

- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att införa möjligheten att ge tillstånd till husrannsakan och undersökning på annat ställe i preventivlagen*

Med hänsyn till det ingripande integritetsintrång som det innebär att göra en hemlig husrannsakan i en bostad, i synnerhet utan att det föreligger misstanke om brott, anser Civil Rights Defenders att utredningens förslag inte kan anses vara proportionerlig. Tidigare utredningar har också funnit, med likartade behovsbeskrivningar från verkställande myndighet, att så är fallet. Behovet av åtgärden kan även särskilt ifrågasättas med hänsyn till att det i dagsläget finns stora möjligheter att genomföra husrannsakan i många situationer, som även till viss del skulle överlappa med den föreslagna lagstiftningens tillämpningsområde.¹⁷

Civil Rights Defenders föreslår att utredningen kompletteras med en fullgod proportionalitetsbedömning, som också beaktar risken för integritetsintrång för tredje man, för att nå en slutsats som är förenlig med Sveriges internationella åtaganden.

14 EN MÖJLIGHET ATT KNYTA HEMLIG RUMSAVLYSSNING OCH HEMLIG KAMERAÖVERVAKNING TILL PERSON

- *Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om en möjlighet att knyta hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning till person.*

Civil Rights Defenders instämmer i utredningens bedömning att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning är tvångsmedel som riskerar att allvarligt inskränka enskildas rätt till privatliv och integritet. Inskränkningens omfattning kan dock variera beroende på vilka villkor tillståndet förenas med. Enligt nuvarande reglering gäller att hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning alltid måste knytas till en viss plats.¹⁸ Utredningens förslag innebär ett avsteg från denna reglering. En möjlighet att knyta övervakning till en person i stället för en plats innebär en större risk för integritetsintrång för tredje man samt gör det svårare att på förhand bedöma om ett enskilt tillstånd är proportionerligt, eftersom åtgärdens konsekvenser ur integritetshänsyn blir svårare att överblicka.¹⁹

Utredningen har anfört att det idag finns nya tekniska förutsättningar som möjliggör för brottsbekämpande myndigheter att begränsa risken för integritetsintrång. Det ska förverkligas genom begränsningar i verkställigheten av besluten. I detta avseende noterar Civil Rights Defenders att SIN i en granskning av användningen av hemlig dataavläsning vid olika åklagarkammare visat att ansökningarna om och tillstånden till hemlig dataavläsning ur ett proportionalitetshänsyn brister i flera avseenden.²⁰ Civil

¹⁷ Se exempelvis polislagen (1984:387) och lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar.

¹⁸ Se 3 § preventivlagen och 7 § st. 3 lagen om hemlig dataavläsning

¹⁹ prop. 1995/96:85 s. 30, prop. 2013:14/237 s. 97, SOU 2018:30 s. 53 ff., och prop. 2019/20:64 s. 118 ff.

²⁰ [Dnr-92-2020-Uttalande-Granskning-av-arenden-vid-AM-i-vilka-hemlig-dataavlasning-anvants.pdf \(sakint.se\)](#)

Rights Defenders är därför oroad över att utredningens bedömning i praktiken inte kommer innebära en tillräcklig avgränsning av inskränkningen för att legitimera åtgärden ur ett rättighetsperspektiv.

17 KONSEKVENSER

För att svensk tvångsmedelslagstiftning ska vara förenlig med grundläggande fri- och rättigheter krävs att regleringen som omgärdar de brottsbekämpande myndigheternas befogenheter är förutsägbar, proportionerlig och absolut nödvändig. I det utredningsarbete som föregår införlivandet av nya befogenheter måste därför noggranna överväganden göras avseende förslagets förenlighet med och påverkan på mänskliga rättigheter.

De senaste åren har flera åtgärder vidtagits för att utöka möjligheterna att använda hemliga preventiva tvångsmedel. Detta lagstiftningsarbete har präglats av en hög intensitet, både avseende mängden utredningar och tiden under vilken utredningarna har bedrivits.²¹

För att säkerställa att den sammantagna effekten av alla lagändringar inte går för långt och kränker enskildas rätt till privatliv och integritet måste en gemensam utredning av förslagets sammantagna konsekvenser genomföras vid utvärdering av den tidsbegränsade lagstiftningen. Civil Rights Defenders rekommenderar att detta arbete görs i samråd med civilsamhället och berörda myndigheter för att säkerställa att utredningen når en välgrundad och nyanserad slutsats.

Remissvaret har beretts av Tella Liinason.

Stockholm som ovan,

John Stauffer
Chefsjurist

---

²¹ Se bland annat prop. 2022/23:126 och prop. 2019/20:64.